

N:o 20.

Ank. till Riksd. kansli den 10 april 1896, kl. 7 e. m.

Betänkande, i anledning af förslag om ändrad lydelse af § 25 i förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker den 24 maj 1895.

I förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker den 24 maj 1895 lyder § 25 sålunda:

»1. Å landet vare minuthandel med eller utskänkning af brännvin förbjuden på eller inom 0,2 mil från ställe, der auktion, marknad, torgdag, uppborädsstämma eller mönstring med bevaringsmanskaf hålles.

2. Vid annan till större folksamling ledande förrättning å landet eller der i stad vid tillfälle, som i nästföregående eller detta mom. omförmäles, anledning förekommer till enahanda förbud, ege för landet Kongl. Maj:ts befallningshafvande och i stad vederbörande polismyndighet att derom meddela föreskrift.»

I en till bevillningsutskottet hänvisad proposition, n:o 25, föreslår nu Kongl. Maj:t Riksdagen att antaga följande förslag till ändrad lydelse af berörda § att lända till efterrättelse från och med den 1 oktober 1896.

»1. Å landet — — — — hålles.

2. Vid annan — — — — föreskrift.

3. Vid offentlig föreställning, såsom skådespel, lindansning, konst-

ridning, förevisning af djur, konststycken eller annat dylikt, eller, med undantag af konsert, vid hvilken uteslutande utföres instrumentalmusik, hvarje annan föreställning af hvad beskaffenhet som helst, hvilken genom allmän tidning, anslag eller annorledes kungöres, eller hvartill inträdeskort försäljas, eller afgift på ett eller annat sätt från allmänheten fordras, begäres eller mottages, eller till hvilken allmänheten eljest har tillträde, må utskänkning af bränvin icke ega rum i lokal eller å plats, derifrån är utsigt till skådebanan eller annan plats, der föreställningen gifves; dock att Kongl. Maj:ts befallningshafvande för särskildt tillfälle eger medgifva undantag från det sålunda meddelade förbud.»

Vid ärendets föredragning inför Kongl. Maj:t den 14 februari 1896 har chefen för finansdepartementet, enligt den kongl. propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet, anfört följande:

»När inom samhällslifvet företeelser förekomma af den art, att de, utan att innebära kränkningar af rättstillståndet eller medföra sådant störande af ordning och sedlighet, som i allmän lag belägges med straff, likväl i sina verkningar omisskänligen utöfva ett skadligt inflytande på den allmänna sedligheten och det ekonomiska väståndet, blifver det för lagstiftaren en ofta svår och grannlaga uppgift att pröfva, huruvida och när de menliga verkningarne nått en sådan betydelse och ett sådant omfång, att statens ingripande påkallas. Ett sådant ingripande har, för att endast nämna ett exempel, till stor och varaktig nytta för nationen egt rum gent emot dryckenskapslasten.

Jag föranledes till dessa anmärkningar af en företeelse, som visserligen ingalunda är ny, men som likväl först under de senare åren nått en sådan utsträckning, att den i vissa fall antagit karakteren af ett samhällsöndt. Jag åsyftar härmed de föreställningar i förening med utskänkning af spritdrycker, som i dagligt tal pläga benämnas variétéer. Gifvet är, att dessa föreställningar af omvexlande sång- och dansnummer, akrobatiska och andra konststycken m. m., allt af ringa eller intet konstvärde, lätteligen kunna urarta till osedliga prestationer. Äfven om man är berättigad antaga, att polismagtens uppsigt öfver dessa föreställningar är tillräckligt verksam för att hindra dem från att antaga en mera rått osedlig karakter, lärer likväl ingen med förhållandena förtrogen kunna förneka, att orsaken till variétéernas dragningskraft till icke ringa del är att söka i det för sinnligheten retande, som ligger i många af deras prestationer. Hvad jag nu emellertid särskildt önskar betona är den starka lockelse till dryckenskap, som variétéerna medföra. Besöken på utskänkingsstället blifva utan tvifvel *talrikare*, när till sprit-

drycksbegäret såsom dragningskraft sällar sig åstundan att få åse variétéprestationerna, dessa må nu vara mer eller mindre sinnesretande. Men besöken blifva äfven *längre*. När allmänheten betalt sin inträdesafgift, anser den sig äfven böra uttaga valuta för sina penningar genom att qvarstanna till föreställningens slut, en naturlig benägenhet, som ytterligare kan förstärkas, om på variétéernas programer de mest lockande numren sparas till sist. Lätt insedd är sålunda den uppfordran till ökad förtäring af spritdrycker, som ligger uti den med utskänkning förbundna variétérorelsen.

Särskildt här i Stockholm har variétéväsendet på senare tider nått en sådan utsträckning och visat en sådan utvecklingsförmåga, att den nödvändigtvis måste framkalla och äfven i icke ringa mån framkallat uppmärksamhet hos hvar och en, hvilken samhällsförhållandenas sundhet ligger om hjertat. Denna uppmärksamhet har i synnerhet fäst sig vid variétéföreställningarnes skadliga inverkan på ungdomen. Det för denna ålder naturliga nöjesbegäret finner i dessa en lockande, men genom dermed förbundna frestelser till dryckenskap och osedlighet farlig tillfredsställelse. Hos allt för många öfvergår variétébesöket till en vana, ett verkligt behof, för hvars tillfredsställelse likväl erforderliga penningemedel snart nog komma att saknas. För svagare karakterer ligger då frestelsen nära att på olofligt sätt skaffa sig dessa medel.

Den för bränvinslagstiftningen ledande grundtanken har varit att genom ett strängt regelbindande af varans tillverkning och försäljning i möjligaste mån söka stäfja rusdrycksmissbruket. Då det ej kan bestridas, att detta missbruk i hög grad befordras genom utskänkningens förbindande med s. k. variétéföreställningar, synes mig lagstiftningens inskridande mot denna förbindelse vara ej mindre af behofvet påkalladt än äfven med grunderna för och syftemålet med bränvinslagstiftningen fullt öfverensstämmande. I fråga om lämpligaste formen för ett dylikt inskridande kunna meningarne tilläfventyrs vara delade. Fråga har varit väckt att söka vinna det åsyftade målet genom läggande af en särskild beskattning å de s. k. variétéföreställningarne. För anordnandet af en sådan extra beskattning möta emellertid betydande tekniska svårigheter. Med afseende härå och då det främsta ändamålet med denna beskattning i allt fall blefve att i möjligaste måtto stäfja variétéväsendet, har ett direkt förbud mot dettas förenande med utskänkning ur alla synpunkter synts mig vara att föredraga framför målets vinnande på beskattningens omväg. Jag har derfor låtit inom finansdepartementet upprätta ett förslag till ett nytt, tredje moment i

§ 25 af gällande förordning angående villkoren för försäljning af brännvin af följande lydelse:

Vid offentlig föreställning, såsom skådespel, lindansning, konstridning, förevisning af djur, konststycken eller annat dylikt, eller, med undantag af konsert, vid hvilken uteslutande utföres instrumentalmusik, hvarje annan föreställning af hvad beskaffenhet som helst, hvilken genom allmän tidning, anslag eller annorledes kungöres, eller hvartill inträdeskort försäljas, eller afgift på ett eller annat sätt från allmänheten fordras, begäres eller mottages, eller till hvilken allmänheten eljest har tillträde, må utskänkning af brännvin icke ega rum i lokal eller å plats, derifrån är utsigt till skådebanan eller annan plats, der föreställningen gifves; dock att Kongl. Maj:ts befallningshafvande för särskildt tillfälle eger medgifva undantag från det sålunda meddelade förbud.

I fråga om de särskilda bestämmelserna i det sålunda föreslagna nya momentet torde jag endast behöfva anföra, att, då, med afseende på svårigheten att på ett tillfyllestgörande sätt definiera begreppet variétföreställning, momentets räckvidd måst göras temligen omfattande, Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande synts böra tilläggas rätt att för särskildt tillfälle medgifva undantag från förbudet. Med den affattning, förslaget erhållit, skulle eljest i ett och annat fall kunna inträffa, att verkningarne af den nya lagbestämmelsen komme att sträcka sig vidare, än åsyftadt varit eller som må vara behöfligt. Exempelvis skulle derigenom all möjlighet varda beröfvad en fullt aktningvärd sångkör att, såsom stundom plägar ske, gifva konsert å en lokal, der utskänkning af spirituosa eger rum. Då det nyssnämnda undantaget enligt förslaget endast skulle kunna beviljas »för särskildt tillfälle» och sålunda icke t. ex. för en säsong, synes någon betänklighet mot förslaget i denna del icke böra möta.

Öfver det upprättade förslaget hafva genom nådig remiss af den 10 sistlidne januari underdåniga utlåtanden inhemtats från öfverståthållarembetet och samtliga länsstyrelser.

Af de sålunda hörda myndigheterna hafva länsstyrelserna i *Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Malmöhus, Hallands* (med reservation af föredraganden), *Skaraborgs, Vermlands, Örebro, Vestmanlands, Kopparbergs, Gefleborgs, Västernorrlands, Jemtlands* och *Norrbottnens* län i hufvudsak tillstyrkt förslaget eller lemnat detsamma utan anmärkning.

Länsstyrelsen i *Upsala* län har uttalat den åsigt, att förhållandena inom länet, såsom de hittills gestaltat sig, icke påkallade någon för-

ändrad lagstiftning i den syftning, förslaget innehölle. Samma mening har uttalats af länsstyrelsen i *Elfsborgs* län, som i öfrigt ansett tvifvelaktigt, huruvida det afsedda syftmålet kunde genom det ifrågasatta förbudet i någon mera afsevärd mån vinnas, äfvensom förmenat, att förslaget sköte öfver målet, i det derunder komme att inbegripas, förutom variétéerna, jemväl andra föreställningar, hvilka icke vore af beskaffenhet, att deraf ur någon synpunkt betingades förbud mot utskänkning.

Länsstyrelsen i *Kristianstads* län har anfört, att, såvidt till länsstyrelsens kännedom kommit, den utskänkning af spritdrycker, som hittills obehindradt egt rum vid offentliga föreställningar, icke föranledt oordningar af beskaffenhet, att de kunde berättiga till den inskränkning i försäljningen, som ifrågavarande förslag innebure, och att icke heller för framtiden oordningar genom dylik utskänkning syntes vara att befara; att en bestämmelse med sådant syfte som förevarande lagförslag, hvilket, enligt hvad allmänt uppgifvits, afsåge att stäfja så kallade variétéföreställningar, eller i allmänhet sådana tillställningar, som i ett eller annat afseende kunde vara för sedligheten sårande, icke, enligt hvad länsstyrelsen hölle före, hade sin rätta plats i bränvinsförsäljningsförordningen, utan borde, om den vore af omständigheterna påkallad, särskildt utfärdas; att länsstyrelsen förestälde sig, att, om ifrågavarande förslag blefve gällande, innehafvare af förlustelokaler, der spritutskänkning plägade förekomma vid offentlig föreställning, i de flesta fall skulle finna utväg att ordna föreställningen så, att försäljningsförbudet blefve utan verkan och det med detsamma afsedda ändamålet således förfelades; samt att det vore att antaga, att, der så icke kunde ske, tillställare komme att, åtminstone beträffande föreställningar af oskyldig natur, i så vidsträckt mån anlita den i förslaget anvisade undantagsutväg att söka åt sig utverka särskildt medgifvande till utskänkning, att undantaget i tillämpningen blefve regel, något som länsstyrelsen för sin del icke funne önskvärdt.

Länsstyrelsen i *Vesterbottens* län, som meddelar, att, så vidt för länsstyrelsen vore kändt, icke i länet förekommit några allmänna föreställningar, som varit af den beskaffenhet, att ett sådant stadgande som det nu ifrågavarande skulle kunna anses af behofvet påkalladt, har i öfrigt anfört, att, då det föreslagna stadgandet syntes icke så mycket afse att söka minska förtäringen af starka drycker, som att förebygga ett missförhållande, som skulle uppkomma derigenom att föreställningar af den art, som i förslaget angåfves, åskådades samtidigt med att starka drycker förtärdes, det kunde vara fråga om, huruvida detta missför-

hållande eller detta onda, som stadgandet skulle hafva till ändamål att stäfja, hade sin rot i förtäringen af starka drycker eller i beskaffenheten af den åskådade föreställningen; att, om det senare vore förhållandet, det syntes länsstyrelsen, som om stadgandet bort vara rigtadt mot föreställningens beskaffenhet och icke mot förtäringen af starka drycker, då ju en föreställning af den art, att den vore osedlig eller sårade den allmänna anständighetskänslan, icke borde få förekomma hvarken med eller utan förtäring af starka drycker och icke i sig sjelf kunde blifva bättre eller tillätlig, derföre att rusdrycker förvisades från den lokal, der föreställningen gäfves, äfven om dess verkningar derigenom skulle blifva mindre skadliga; att gränsen mellan de föreställningar, der förtäring af starka drycker skulle vara tillåten och der den skulle vara förbjuden, förefölle länsstyrelsen ej hafva blifvit på ett fullt tillfredsställande sätt bestämd; att det nemligen syntes länsstyrelsen svårt att finna något skäl, hvarför ett förbud af nu ifrågasatta beskaffenhet skulle vara mera behöfligt vid tillfällena, då till exempel qvartettsång utfördes eller omvexlade med instrumentalmusik, än vid en konsert, der endast instrumentalmusik förekomme, hvarförutom gäfves åtskilliga andra föreställningar af ganska oskyldig art, hvilka knappast betingade en bestämmelse sådan som den förevarande; att det förefölle, som om det ifrågavarande stadgandet skulle vara af behofvet påkalladt endast på vissa ställen i landet, hufvudsakligen i de större städerna, hvarför det syntes kunna sättas i fråga, huruvida det kunde vara lämpligt, att ett så allmänt stadgande gäfves för att afhjelpa ett missförhållande af så lokal beskaffenhet; samt att länsstyrelsen för egen del ansåge, att det mål, som med stadgandet syntes vara afsedt, lämpligast skulle vinnas, om bestämmelserna angående lokalmyndigheternas rättighet och skyldighet att förbjuda uppförandet af sådana föreställningar, som kunde anses vara af anstötlig art eller hafva ett menligt inflytande på den allmänna sedligheten, skärptes och, om så funnes nödigt, kompletterades; och borde det åligga nämnda myndigheter att vaka öfver, att sådana föreställningar icke förekomme hvarken i lokal, der rusdrycker förtärdes, eller der detta icke egde rum.

Länsstyrelsen i *Göteborgs och Bohus* län, hvilken, ehuru väl styrelsen anser det vara högeligen önskvärdt, att något lämpligt medel kunde utfinnas för stärfjande af det ofog och det obehag i flera hänseenden, som alstrades af de allmänna i lagförslaget afsedda föreställningar i den form, hvori de på flera ställen förekomme, likväl befarar, att det åsyftade ändamålet icke på föreslagna sättet stode att vinna, framhåller, att dragningskraften till dessa föreställningar icke låge

blott i begäret efter spirituösa drycker, hvilket begär kunde på så många andra sätt tillfredsställas, utan i sjelfva föreställningarnes art i förening med serveringen i öfrigt och friheten att under prestationernas åskådande röka tobak, hvarför antagas kunde, att, så länge maltdrycker under föreställningarne finge utskänkas och tobaksrökningen vore frigifven, ingen anmärkningsvärd verkan af de spirituösa dryckernas indragning kunde förväntas; och anser sig länsstyrelsen af sådan anledning förhindrad att tillstyrka ifrågavarande lagförslags antagande.

Länsstyrelsen i *Stockholms* län anför, att, då förslaget hufvudsyfte vore att verka hämmande eller inskränkande på sådana offentliga föreställningar, som i förslaget uppräknades, syntes det länsstyrelsen, som om ett stadgande derom naturligare haft sin plats i ordningsstadgan för rikets städer än i brännvinsförsäljningslagen. Man hade då kunnat i nämnda stadga närmare bestämma villkoren för och polismyndighets befogenhet med afseende å föreställningarne i fråga, liksom man ock undvikit att, såsom enligt förslaget kunde blifva händelsen, samma föreställning, som vore förbjuden i lokal, der utskänkning af spirituosa egde rum, finge gifvas i lokal, der vin och maltdrycker utskänktes. Det vore vidare temligen antagligt, att den i dessa fall rika uppfinningsförmågan skulle utfinna anordningar, hvarigenom de afsedda föreställningarne kunde gifvas i *en* lokal, under det man i en angränsande lokal i samma hus sörjde för gästernas förplägning på ett ganska bekvämt sätt. Cirkusbyggnader med sin vanliga inredning syntes särskildt lämpa sig för dylika anordningar. Det vore ock att befara, att, om man än på den väg, förslaget angäfve, skulle göra de s. k. variéteföreställningarne ett betydligt afbräck, de enligt förslaget icke åtkomliga dylika föreställningar just komme att blifva af ganska underhaltig art. Det syntes därför länsstyrelsen hafva varit önskvärdt, om man låtit lagstiftningen mera direkt vända sig mot det slags föreställningar, som man med rätta ogillade, de månne nu gifvas i den ena eller andra lokalen, i hvilket fall man ej heller behöft gå så långt, som man gjort i förslaget, då man nödgats utsträcka förbudet äfven till föreställningar af ganska oförarglig natur.

Slutligen har *öfverståthållareembetet* i frågan anført följande:

Hvad som hufvudsakligast anmärktes mot dessa förlustelser vore, såvidt *öfverståthållareembetet* förnummit,

att variételevet främjade lättfärdigheten;

att spirituosaserveringen vid variéteföreställningarne lättare gifve

upphof till omåttlig förtäring än den utskänkning, som bedrefves på vanliga serveringsställen;

att, emedan variéténojerna hvarje afton hela året om stode allmänheten till buds, de mera jemnt och regelmessigt än andra med dem jemförliga förlustelser, såsom publika baler och maskerader, frestade till utgifter, de der ofta icke motsvarade hvad de betalande hade råd att offra för slika ändamål;

att variétéprestationerna alstrade och underhölle en osund smakrigtning, betänkelig särskildt derutinnan, att genom henne allmänhetens håg droges från ädlare nöjen och förströelser;

samt att föredragen ofta innehölle otillständiga hänsyftningar på myndigheter och enskilda personers handlingar.

Häri läge utan tvifvel sanning och således äfven för lagstiftaren en stark bevekelsegrund att förvisa variétéerna från de offentliga nöjenas lofgifna gebit — ty att detta, åtminstone i det närmaste, blefve följden af det ifrågakända försäljningsförbudet, i fall det komme till stånd, syntes vara obestriddigt, då det för vissa variétéer uteslutande, för andra förnämligast vore inkomsten af spirituosauskänkningen, som satte rättighetsinnehafvarne i stånd att drifva sin verksamhet i den storslagna skala, hvori den nu uppträdde och öfvade sitt välde.

Men för att kunna bilda sig ett fullständigt och riktigt omdöme om nödvändigheten eller fulla lämpligheten af att vidtaga en reform, så genomgripande som den nu ifrågakända, syntes det öfverståhållare-embetet behöfligt att träda frågan närmare in på lifvet, räkna variétéställesnas antal, grundligare och mera i detalj undersöka föreställningarnes beskaffenhet, göra sig redo för polismyndighetens ställning till och magt öfver desamma, äfvensom och framför allt tillse, huruvida deras kända olägenheter för samhället vore så svåra, att man hellre än att längre fördraga dessa borde utsätta sig för de mera oberäkneliga, som kunde uppstå i följd af förändringen.

Följande upplysningar och erinringar hade synts öfverståhållare-embetet kunna bidra till ärendets utredning härutinnan.

Antalet lokaler, hvarest så beskaffade offentliga föreställningar gäfves, att man icke skäligen kunde tveka beteckna dem som variétéer, och der utskänkning af spirituosa skedde samtidigt med föreställningarne och i samma rum som dessa, utgjorde i hufvudstaden för närvarande sex, nemligen två — »Berns salonger» och »Sveasalen» — i Jakobs församling, en — »Mosebacke variété» — i Katarina församling samt tre — »Kristallsalongen i Tivoli», »Novilla» och »Alhambra» — på Kongl. Djurgården. Den största af de tre sistnämnda — »Kristall-

salongen» — upplätes dock endast sommartiden, då åter »Sveasalen» vore stängd och någon egentlig variété ej heller i regeln egde rum i »Berns salonger».

Samtliga de föreställningar, om hvilka här vore fråga, gäfves med öfverståthållareembetets särskilda tillstånd, som för en del lokaler meddelats för ett år i sender, för andra tillsvidare, men i begge fallen stälts på så lös fot, att det när som helst kunde indragas, om anledning dertill förekomme. Af de ursprungliga tillståndsresolutionerna vore icke någon utfärdad senare än år 1889, och följaktligen hade efter denna tidpunkt, då stadens folkmängdssiffra understeg dess nuvarande med omkring 50,000, variétéernas antal icke ökats, ehuru anspråken på nya rättigheter icke varit få. I fråga om »Berns salonger» borde emellertid framhållas, att innehafvaren visserligen redan år 1864 och, så vidt öfverståthållareembetet kunnat utröna, tidigare än någon annan undfick ett tillstånd, som icke uteslöt rättighet för honom att der gifva till variété hänförliga föreställningar och just af den art, som förnämligast syntes hafva gifvit upphof till det remitterade förslaget, men att han till en början hufvudsakligast gaf konserter med instrumental-musik och blott periodvis samt då i jmförelsevis ringa skala begagnade sig af tillståndet i dess nyss antydda del. Småningom blefvo dock, på grund såväl af det ursprungliga tillståndet som andra resolutioner, meddelade för särskilda fall, konsertnumren allt mer och mer uppblandade med variétéprestationer, till dess slutligen vid 1895 års höst förlustelser af sist berörda slag togo fullständigt herravälde i lokalen.

Bland den mängd olikartade prestationer, som plägade förekomma vid variétéföreställningarne, måste, enligt öfverståthållareembetets mening en icke ringa del betraktas såsom helt och hållet oskyldiga i sedligt hänseende, exempelvis flertalet akrobatiska konststycken, upptåg och puts af clowner, trollkonster, buktaleri, tankeläsning och dylikt. Ett fåtal kunde till och med icke fränkännas ett visst estetiskt värde, såsom folkdanser, quartettsång af svenska natursångare, sångföredagar operor, uppläsning af skaldestycken m. m. De nu nämnda beståndsdelarne upptoge ofta programmens flesta nummer, men kunde det oaktadt antagas icke utgöra föreställningarnes starkaste dragningskraft. Denna syntes ligga i skämtsamma visor, som föredroges, och danser, som utfördes af män och qvinnor, vanligast utländingar. Ett för de flesta hit hörande förlustelser gemensamt drag vore, att de mer eller mindre uppenbart äsyftade att göra intryck på publikens lägre sinliga känslor, mindre dock genom sångtextens innehåll eller dansens egna

beskaffenhet, hvori det puerila eller öfverdrifvet burleska elementet gemenligen vore det mest utmärkande, än genom de uppträdandes åtbörder och lätta eller fantastiska kostymering. Någon gång finge man i föredragen äfven höra dagens märkliga händelser beröras genom anspelningar, i hvilka myndigheter eller allmänt kända personligheter förlöjligades på ett sätt, som icke alltid ansetts fullkomligt harmlöst. Ville man nu jemföra dessa variétéprestationernas sämsta sidor med hvad som utan något särdeles högljudt klander skedde inom andra närliggande områden, och skådade man då till teaterverksamheten, skulle man icke undgå att erfara, hurusom åtskilligt af det, som hos oss förekomme vid teaterföreställningar af lägre rang, stode i ungefärlig jemnhöjd med variétéprogrammets i det ifrågavarande afseendet minst försvarbara nummer, samt att skilnaden mellan variétéerna och en del af våra teatrar mest låge i den råare ton, som ej sällan rådde bland variétépubliken i följd af den äfven under föreställningens lopp pågående och därför ymnigare spirituosa förtäringen.

I sistberörda afseende kunde emellertid variétéerna, sådana de numera tedde sig, sägas inom sitt område beteckna ett visst framsteg. Vid de offentliga föreställningar, som voro våra variétéers närmaste föregångare och under flera olika benämningar, exempelvis »cafés chantants», gåfvos hvarje afton på några, hvad storlek och utstyrsel beträffade, anspråkslösa, men oftast till trängsel befolkade utskänkningsställen, uppfördes uteslutande stycken, motsvarande variétéernas sämsta nummer, ja vanligen underhaltigare än dessa; och hela stämningen bland åhörarne, likasom ock förhållandet mellan dem och de uppträdande, förrådde en långt råare anda, ett vida lägre mått af försynthet och anständighetskänsla, än som rådde i nutidens variétélokaler, der man i regeln såge äfven sådana gäster, hvilkas nitälskan för sedlighet och skick i det offentliga samlifvet vore höjd öfver allt tvifvel.

Att utskänkning af starka drycker utgjorde variétéernas lifselement, vore ytterst beklagligt. Då emellertid numera, sedan bolagssystemet införts, spirituosaförsäljningen vid dessa föreställningar drefves på grund af rättigheter, som tilldelades utskänkningsbolaget och af bolaget med öfverståhållareembetets begifvande öfverlättes åt variétélokalernas innehafvare, ankomme i första hand på bolaget, sedermera på öfverståhållareembetet att för hvarje särskildt fall pröfva och afgöra, huruvida ur lämplighets- eller annan synpunkt hinder mött eller icke att medgifva utskänkning vid en variété, och när tillstånd dertill meddelades, skedde det för begränsad tidrymd samt jemväl i öfrigt under vilkor och förbehåll, afsedda ej mindre att förebygga missbruk än äfven att,

om skäl dertill funnes, med tillståndets förlust bestraffa dem, som bevinges. Öfverståthållareembetets särskilda ordningsföreskrifter för Stockholm innehölle dessutom i 23 § en bestämmelse, hvarigenom polismyndigheten fullständigt hade i sin hand variétéföreställningarnes väsentligaste beståndsdelar, så länge de förekomme i samband med spirituosa-servering. Till den beroende ställning, variétéerna redan såsom offentliga föreställningar intoge i sitt förhållande till myndigheterna, komme således den än svagare position, hvori utskänkningsrätten försatte dem, och denna dubbla afhängighet förlänade myndigheten en styrka, om hvilken variétéstillställarne, efter hvad erfarenheten gifvit vid handen, ingalunda vore omedvetna. Tack vare detta förhållande, hade de hittills icke underlåtit att godvilligt och vid första uppmaning af polisbefäl inställa prestationer, som med hänsyn till ej alltför känsliga sinnen befunnits vara anstötliga eller stå väl nära det otillbörligas gräns. Om man frånsåge enstaka undantagsfall utan nämnvärd betydelse, hade ej heller några oordningar vid variétéföreställningarne försports, lika litet som i regeln någon motsträfvighet från rättighetsinnehafvarnes sida att efterkomma gifna ordningsföreskrifter eller vidtaga de ofta rätt kostsamma åtgärder, polismyndigheten funnit erforderliga för publikens säkerhet.

Hvar och huru den talrika allmänhet — stockholmsbor och massor af resande — som nu under dessa jemförelsevis hyggliga förhållanden dvaldes på variétéställena samt icke kunde förmodas vilja afstå från offentliga nöjen eller öfvergå till deras högre sferer, komme att tillbringa sina ledighetstider, i händelse variétéerna i sin nuvarande gestalt skulle försvinna, vore icke möjligt att på förhand bestämdt veta. Men begäret att draga ekonomisk vinst af människornas dåliga lidelser saknade hvarken påpasslighet eller uppfinningsförmåga och skulle därför efter all sannolikhet snart utfinna nya eller vidga redan befintliga tillflyktsorter för njutningslystet folk i den myckenhet, som rymdes och omsattes i variétélokalerna. I stället för det, som nu skedde öppet, i dessa lokaler, kunde då törhända komma annat, som för att trygga sin tillvaro måste försiggå bakom myndigheternas rygg samt utanför den sedlighetsälskande allmänhetens och pressens synkrets. Men äfven antaget, att det ej ginge ända derhän, syntes det öfverståthållareembetet icke vara alldeles gifvet, att det föreslagna försäljningsförbudet, så framt lagstiftningen om offentliga nöjen ej blefve skärpt jemväl i andra afseenden, kunde tillämpas utan att sjelft motverka sitt erkännansvärda ändamål. Det läte nämligen tänka sig, att åt variétéernas efterträdare gäfves en form, hvarigenom de blefvo hänförliga till

sådana offentliga föreställningar, som finge hållas utan myndigheternas särskilda tillstånd; men för att dessa skulle kunna indragas på annan grund än svåra oordningar eller öfverträdelse af gifven ordningsföreskrift komme antagligen att fordras, att de så uppenbart och otvetydigt visat sig innebära eller åsyfta osedlighet eller lagbrott, att, om detta dem tillvitades, beskyllningen kunde stödjas på objektiva laga bevis, hållbara inför domstols pröfning. Här komme man således att stå inför en svaghet, som, efter hvad ofvan syntes, icke vidlådde myndighetens nuvarande ställning gent emot variétéerna.

Utan att i öfrigt vilja på något sätt taga till orda för dessa förlustelser, hade öfverståthållareembetet ansett sig böra fästa Eders Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet på de invändningar, som syntes embetet sålunda kunna ur praktisk synpunkt framställas mot den föreslagna åtgärden, invändningar, hvilka — särskildt då fråga vore om ett hufvudstadssambälle, derinom tusendetals personer från andra in- och utländska orter vistades för att söka nöjen och förlustelser, lämpade efter en hvars olika smak — öfverståthållareembetet ansåge så pass beaktansvärda, att de syntes förtjena vägas mot de obestridligen starka skäl, som förefunnes för reformen och onekligen gjorde densamma i många afseenden synnerligt tilltalande.

Såsom af det anförda framgår, har det inom finansdepartementet upprättade förslaget blifvit af det öfvervägande antalet af länsstyrelserna, eller 18, tillstyrkt. De betänkligheter, som ur olika synpunkter blifvit af de öfriga 6 äfvensom af öfverståthållareembetet mot förslaget uttalade, hafva icke förmått rubba min öfvertygelse om behöfligheten och ändamålsenligheten af den ifrågasatta lagändringen. Äfven om icke hela det mått af dryckenskap och osedlighet, som nu har sin upprinnelse i de med utskänkning af spritdrycker förbundna variétéföreställningarne, skulle genom utskänkingsförbudet och det afbräck, som derigenom tillfogades sagda föreställningar, kunna bringas att upphöra, utan, på sätt särskildt öfverståthållareembetet framhållit, den roll, som variétéerna spelat, till någon del komme att öfvertagas af tillställningar af annat slag, varder dock skilnaden betydlig. Skulle nemligen, enligt hvad öfverståthållareembetet antydt såsom möjligt, variétéerna — jag åsyftar här de med utskänkning förbundna — komma att efterträdas af tillställningar af rårare slag, bedrifna i smyg bakom myndigheternas rygg, komme dylika tillställningar, hvilka, i ständig fara för upptäckt, nödgades föra en otrygg tillvaro, för visso icke att utöfva ett inflytande, tillnärmelsevis jemförligt med det, som nu i vida

kretsar utöfvas af de stora, hvarje afton af en talrik allmänhet besökta variétéetablissemanten. Det kan tilläfsventyrs sägas, att inflytandet på deltagarne blefve af så mycket skadligare art. Om dylika ställen komme till stånd, finge de emellertid säkerligen endast öfvertaga de sämre beståndsdelarne af de nuvarande variétéernas kundkrets, hvilka af dessa ej hafva något vidare att lära i fråga om dryckenskap och osedlighet, medan deremot genom variétéernas bortfallande den stora allmänheten undandrogenes den till nämnda laster förledande inflytelse, variétéerna enligt erfarenhetens vittnesbörd visat sig utöfva. Öfverståthållareembetet synes för öfrigt icke i någon högre grad hyst farhåga för att följden af utskänkingsförbudet skulle blifva den nu antydda. Ej heller jag hyser någon synnerlig fruktan i detta hänseende, likasom jag ej rätt kan föreställa mig, på hvad sätt tillställningar, som komme att efterträda variétéerna, skulle kunna, åtminstone derest afsigten vore att draga till sig nämnvärdt antal besökande, gifvas formen af sådana offentliga föreställningar, som finge gifvas utan myndigheternas särskilda tillstånd.

Det har vidare anmärkts, att den ifrågasatta bestämmelsen bort inrymmas i ordningsstadgan för rikets städer och ej i bränvinsförsäljningsförordningen. Jag kan icke dela denna mening. Gälde frågan meddelande af skärpta bestämmelser till förekommande af oordningar och anstötliga prestationer å variétéerna, skulle dessa bestämmelser utan tvifvel hafva sin rätta plats i nämnda stadga, men behof af en dylik skärpning af ordningsstadgans bestämmelser föreligger icke, då dessa redan nu lemna myndigheterna tillräckliga medel i händerna för upprätthållande af ordning och skick vid föreställningarne. Då deremot, på sätt jag förut framhållit, de menliga verkningarne af variétéerna till väsentligaste delen äro beroende på den med föreställningarne förbundna utskänkningen och lagförslaget därför rigtar sig mot denna, kan jag ej annat finna, än att det nu ifrågasatta utskänkingsförbudet, likasom de redan förut för åtskilliga tillfällen meddelade, har sin rätta plats i bränvinsförsäljningsförordningen.

Huruvida några särskilda föreskrifter utöfver nu gällande må påkallas i fråga jemväl om utskänkning af vin och maltdrycker vid variétéföreställningar, lärer få bero på framtida erfarenhet.

Vid det upprättade författningsförslaget hafva i några af de afgifna utlåtandena framställts smärre detaljanmärkingar, hvilka dock icke synts mig böra föranleda till ändring i förslaget. Jemväl har i ett par utlåtanden erinrats, att något tillägg vore erforderligt till de uti § 42 af bränvinsförsäljningsförordningen innefattade straffbestäm-

melser, men dessa torde dock finnas i sin nuvarande lydelse vara fullt tillämpliga äfven å de i det utarbetade författningsförslaget afsedda förhållanden.

Då, på sätt öfverståhållareembetet samt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus och Hallands län erinrat, billigheten torde kräfvä, att något rådrum lemnas innehafvarne af utskänkningslokaler att uppsäga de aftal, på hvilka ändringen kan hafva någon inverkan, torde den nya författningen icke böra träda i kraft förr än den 1 nästkommande oktober.»

I anledning af Kongl. Maj:ts omförmälda förslag har inom Andra Kammaren väckts motion, n:o 229, af herr *P. P. Waldenström*, hvilken anført följande:

»Instämmande i detta förslag för öfrigt, tror jag dock, att den deri åt Konungens befallningshafvande lemnade rättigheten att medgifva undantag är alldeles öfverflödigg och olämpligg.

Herr finansministern säger i sitt yttrande till statsrådsprotokollet, att om en sådan rättighet icke åt Konungens befallningshafvande inrymdes, så skulle »i ett och annat fall kunna inträffa, att verkningarna af den nya lagbestämmelsen komme att sträcka sig vidare, än åsyftadt varit eller som må vara behöfvg. Exempelvis skulle derigenom all möjlighet varda beröfvad en fullt aktningvärd sångkör att, såsom stundom plägar ske, gifva konsert å en lokal, der utskänkning af spirituosa eger rum».

Nu synes det emellertid vara klart, att den sålunda föreslagna rättigheten skulle öfverlåta åt Konungens befallningshafvande att bedöma, huruvida en »sångkör» vore »fullt aktningvärd» eller icke. I hvarje hans utslag på en framställd begäran om rätt till spirituosa-utskänkning vid sångtillställning skulle ligga uttaladt ett sådant om-döme. Men det kan väl icke vara lämpligt.

För öfrigt torde väl konserter af »fullt aktningvärda sångkörer» kunna blifva »möjliga» äfven utan spirituosa-utskänkning, i fall deras prestationer hafva konstnärligt värde — och hafva de icke det, så torde de icke böra genom utskänkning göras möjliga. Det föreslagna stad-gandet synes derfor vara alldeles öfverflödigt.

Säkert är väl ock, att variété-tillställare skola dag för dag begära rätt till utskänkning. De skola åberopa sig derpå, att deras »artister» äro »fullt aktningvärda», och Konungens befallningshafvande skall mer än en gång komma i bryderi, hvilket väl till slut skall nödga honom att göra »låt-gå-systemet» till regel. Men variétéegaren skall nog finna vinsten mer än tillräcklig att betala de dagliga tillståndsbevisen. Herr

finansministerns yttrande, att »det nyssnämnda undantaget endast skulle beviljas »för särskildt tillfälle» och sålunda icke t. ex. »för en säsong» blefve i sådant fall alldeles betydelselöst.

Huru skulle för resten saken ordnas i städer, der Konungens befallningshafvande icke bor, t. ex. Norrköping, Helsingborg, Sundsvall och andra? Der kommer en »fullt aktningvärd sångkör», som vill hålla »konsert» på en lokal, der utskänkning eger rum, och det blott »för ett särskildt tillfälle». Skall variétéegaren då vända sig till Konungens befallningshafvande i residensstaden och sedan invänta hans resolution? Och om han önskar »det särskilda tillfället» repeteradt en eller flera gånger samt dervid framhåller, att sångkörens »konserter» i staden äro »omöjliga», om icke vid dem får idkas utskänkning af spirituosa, som kunde göra åhörarnes konstuppfattning litet mer spirituel, än den annars i allmänhet är — huru skall då den saken ordnas, så att icke uppenbara orimligheter blifva följden af det kongl. förslaget?

Med anledning af det nu anförda ber jag att få föreslå, att Riksdagen må bifalla Kongl. Maj:ts här omförmälda proposition med utslutande af de orden: »dock att — — — meddelade förbud».

Den till grund för ifrågavarande kongl. proposition liggande tanke synes vara den, att enär de föreställningar, som i propositionen omförmälas, medföra ej mindre ett ökad förtärande af spirituösa drycker än äfven, på grund af beskaffenheten af de prestationer, som vid flere af dem, särskildt de s. k. variétéerna, erbjudas, en lockelse till osedlighet, skulle dylika föreställningar genom borttagande af rättigheten att vid dem utskänka spirituösa drycker, beröfvas mycket af den dragningskraft, som nu gör dem talrikt besökta, hvilket åter i sin ordning skulle medföra dels inskränkning i bruket af spirituösa drycker och dels ett afvärjande af den fara för lockelse till osedlighet, som förmenas ligga i vissa variétéprestationer.

Det torde dock enligt utskottets mening kunna starkt ifrågasättas, huruvida dessa i och för sig synnerligen behjertansvärda syften kunna genom det föreslagna lagstadgandet vinnas.

Hvad först vidkommer antagandet, att den föreslagna bestämmelsen skulle minska bruket af spritdrycker, anser utskottet en sådan påföljd deraf tvifvelaktig. Någon utväg att genom kringgående af föreskriften minska eller till och med omintetgöra dess verkan skulle uppfinningsförmågan antagligen icke underlåta att söka och att finna, åtminstone hvad beträffar de större variétéerna, mot hvilka väl lagförslaget

får anses närmast rigtadt. För de åskådare, som icke vilja nöja sig med de alltid till buds stående maltdryckerna och vinerna, kunde servering af spritdrycker anordnas i en närgränsande del af lokalen, hvarifrån utsigt till skådebanan ej finnes. En del af variétéernas nuvarande publik skulle kanske genom berörda bestämmelse väl afhållas från dessa föreställningar, men i stället skulle denna del, på sätt förut varit händelsen, så mycket oftare besöka andra utskänkningsställen, hvilka så till vida gifva större anledning till omåttligt förtärande af spritdrycker, som besöken å dem ofta nog räcka längre in på nätterna än å variétéerna, hvilkas publik i regel aflägsnar sig omedelbart efter föreställningarnas slut.

Hvad derefter angår farhågan för variétéföreställningarnas skadliga inverkan i sedligt afseende, så, om än mot desamma i den form, hvori de för närvarande ega rum, befogade anmärkningar kunna framställas, hafva de prestationer, som vid dylika föreställningar gifvas, dock icke i allmänhet utvecklats till något sämre än hvad som tillföre varit fallet. Om, oaktadt förslaget antagande, variétéerna komme att fortfarande ega bestånd, men deras af spirituosauskänkningen härflytande inkomster bortföle eller väsentligen minskades, skulle, beträffande prestationernas värde, genom det föreslagna stadgandet snarare en tillbakagång än en förbättring vara att förvänta, enär variétéegarne under nämnda förhållande icke skulle vara i stånd att bära omkostnaderna för anställande af de bättre förmågorna på detta område, utan måste inskränka sig till sådana af lägre art. I händelse åter det föreslagna lagstadgandet skulle medföra att de bättre variétéerna upphörde eller till antalet inskränktes, skulle antagligen för den stora del af allmänheten, som icke är villig att afstå från nöjen af dylik beskaffenhet eller att utbyta dessa mot de bättre teatrarne, andra förlusteställen uppstå, kanske till antalet större, men till storleken mindre än de nuvarande, der prestationerna utan den kontroll, som onekligen ligger i den stora allmänhetens närvaro, snarare kunna antagas blifva sämre, helst som, i stället för spritdryckerna såsom lockelsemedel, låge nära till hands att, för erhållande af talrikare besök, tillgripa det medlet att i högre grad, än hvad hittills skett, söka inverka på människans lägre sinliga känslor.

På dessa skäl och med åberopande jemväl af hvad öfverståhållarembetet i öfrigt i sitt utlåtande andragit, anser utskottet fara vara för handen, att det erkännansvärda syfte, som otvifvelaktigt förestafvat den kongl. propositionen, ej komme att genom den föreslagna bestämmelsen vinnas, utan att med borttagandet af ett samhällsodt möjligen något än värre kunde komma att efterträda detsamma.

Ett sådant stadgande som det föreslagna torde ej heller vara af nöden för att ur sedlighetens synpunkt hålla variétéprestationerna inom tillbörlighetens gränser. Polismyndigheten har nemligen redan nu, enligt 13 § i ordningsstadgan för rikets städer samt 23 § af öfverståthållareembetets särskilda ordningsföreskrifter för Stockholm, sig tillförsäkrad en ganska vidsträckt rätt att öfva kontroll öfver tillställningar af dylik art; en rätt, som genom spirituosa försäljningens borttagande från variétéerna skulle komma att blifva ej så oväsentligt minskad. I händelse vederbörande myndigheter låta sig angeläget vara att, med begagnande af den dem nu tillkommande rätt, noga tillse, att osedliga eller förargelseväckande prestationer ej få ega rum, torde derigenom enligt utskottets åsigt vinnas mera än genom det föreslagna lagstadgandet.

På sålunda anförda skäl hemställer utskottet,

- 1:o) att Kongl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte af Riksdagen bifallas;
- samt såsom följd häraf
- 2:o) att herr Waldenströms ofvanberörda motion icke heller måtte af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 10 april 1896.

På bevillningsutskottets vägnar:

H. CAVALLI.

Reservationer:

vid *punkten* 1:o) af herrar *Cavalli*, friherre *Alströmer*, grefve *Klingspor*, *Weinberg*, *Hallgren*, *S. M. Olsson* och *Lundström*, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition;

samt vid *punkterna* 1:o) och 2:o) af herr *G. Jansson*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till såväl Kongl. Maj:ts proposition som herr *Waldenströms* motion.

Härjemte hafva herrar *Stephens*, *Almqvist* och *Bruhn* begärt få antecknad, att de icke närvarit vid behandlingen inom utskottet af detta ärende, samt herrar *Nisser*, *Philipson*, *Almström* och *Östberg*, att de icke deltagit i utskottets deri fattade beslut.